

USTRÓJ HIERARCHICZNY KOŚCIOŁA I PRAWO ZAKONNE

KOŚCIOŁ I PRAWO 7(20) 2018, nr 1, s. 93-107

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/kip.2018.7.1-8>

Štefan Brinda

POSŁUSZEŃSTWO ORDYNARIUSZOWI WEDŁUG KANONU 273 KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU

Kościół jest strukturą hierarchiczną. Ta wspólnota istnieje w Kościele katolickim kierowanym przez Następcę Piotra i biskupów pozostających z Nim w pełnej komunii. Dlatego też powstają następujące pytania: jaka jest natura kanonicznego posłuszeństwa? Co jest podstawą posłuszeństwa? Celem artykułu będzie próba przeanalizowania kan. 273 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.¹, stąd w pierwszej kolejności zostaną ukazane podstawy teologiczne i prawne posłuszeństwa.

1. PODSTAWY TEOLOGICZNE POSŁUSZEŃSTWA

Podstawy teologiczne posłuszeństwa znajdują się w Piśmie Świętym². Nie wystarczy tylko słuchać głosu Boga (Wj 5,2), ale należy usłuchać głosu Boga i według niego postąpić (Wj 23,22). Posłuszeństwo przejawia się w przestrzeganiu Bożych przykazań i wypełnianiu przepisów (Pwt 6,2-3; Ps 40,9). Bóg czeka na odpowiedź ludzi, tj. na wykonanie zadań, które im powierzył (Wj 10,3).

KS. MGR LIC. ŠTEFAN BRINDA – doktorant, Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego, Instytut Prawa Kanonicznego, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; adres do korespondencji: al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: stefan.brinda@gmail.com

¹ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984 [dalej cyt.: KPK/83].

² *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, Pallottinum, Poznań 2008.

Historia biblijna Narodu Izraelskiego i jego stosunku do Boga jest przedstawiana jako relacja stała. Bóg kieruje do człowieka rozporządzenia i oczekuje gotowości udziału w ich wykonywaniu. Przykazanie Boże jest prawem głębokiej miłości Boga do człowieka (Pwt 6,4-9). W Starym Testamencie wzorem wiary i posłuszeństwa jest Abraham.

Wyrazem nieposłuszeństwa w Nowym Testamencie jest np. burza na morzu, która zagrażała życiu wyznawców Jezusa. Rozkaz Jezusa był wykonany (Mk 1,27; 4,41). Jezus oczekuje od swoich uczniów nie tylko słuchania, ale także czynienia tego, co usłyszeli (Łk 11,28; Mk 4,3; 9,7; Mt 23,2). W przypowieści o siewcy Chrystus ukazuje swoim uczniom, jakie są efekty słuchania słowa Bożego i zakorzenienia się w nim. Płodność ziarna posłuszeństwa jest proporcjonalna do jakości gleby posłuszeństwa, w której ziarno zostało zasiane (Mk 4,13-20) [Theobald 2006, 358-59].

Maryja jest wzorem posłuszeństwa w najdoskonalszym przyjęciu Słowa Bożego³. Kościół, jako nowy Lud Boży, naśladuje w posłuszeństwie Jezusa Chrystusa, który był gotów słuchać i wypełniać wolę swego niebiańskiego Ojca aż do śmierci (Flp 2,8; Hbr 5,8).

2. PODSTAWY PRAWNE POSŁUSZEŃSTWA

Ewangeliczna cnota posłuszeństwa (*oboedientia*) jest ważnym wyrazem chrześcijańskiej miłości podejmowanej przez tych, którzy w duchu wiary, miłości i pokory, naśladują Jezusa Chrystusa, posłusznego aż do śmierci (Flp 2,7-8). Posłuszeństwo obowiązuje wszystkich wierzących w Chrystusa (*christifideles*) i oznacza rozumne podporządkowanie własnej woli prawowitym przełożonym, którzy reprezentują Boga. Osoby te decydują w wierze, zgodnie z wolą Bożą (kan. 601). Obowiązkiem duchownych jest być posłusznym poleceniom Biskupa Rzymu i własnego ordynariusza (kan. 273 i 331). Pozostali wierzący w Chrystusa są również zobowiązani do chrześcijańskiego posłuszeństwa swoim pasterzom, kiedy nauczają jako nauczyciele wiary albo postanawiają jako przełożeni Kościoła (kan. 212 § 1) [Sitarz 2004, 132].

Określenie *oboedientia* ma wspólne pochodzenie ze słowem *obsequium*. Wyrażenie *sequi* oznacza: naśladować, iść za kimś [Walde i Hofmann 1954, 519-20]. *Oboedientia* zależna jest od słowa *audire* – usłyszeć [tamże, 195].

³ *Catechismus Catholicae Ecclesiae*, Libreria Editrice Vaticana 1997; tekst polski w: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Pallottinum, Poznań 2002, nr 144.

Etymologicznie posłuszeństwo wiary i dyscypliny w Kościele są ściśle ze sobą powiązane. Chrześcijańskie posłuszeństwo jest akceptacją tego, co duszpasterze w zastępstwie Chrystusa, jako Nauczyciela w sprawach wiary, przedstawiają, a także akceptacją tego, co jako przełożeni Kościoła ustanawiają.

Posłuszeństwo osób duchownych jest cnotą o pierwszorzędym znaczeniu. Jest to miłość pasterska, którą można przewyciężyć relację posłuszeństwa jurysdykcyjnego. Prowadzi ona duchownego do ochotnego, lojalnego i stałego posłuszeństwa⁴. Duchowieństwo tym samym wyraża pełną i radosną gotowość do czynienia woli Bożej. Osoby te powinny uznać, że wola Boża znajduje odzwierciedlenie w wytycznych, które otrzymują od swoich prawowitych przełożonych. Duchowny żyje w gotowości, którą należy traktować jako prawdziwy akt wolności osobistej w wyniku własnego wyboru, który dojrzewa w modlitwie przed Bogiem. Cnota posłuszeństwa duchownych jest wewnętrznym wymogiem posłuszeństwa sakramentu kapłaństwa i hierarchiczną strukturą Kościoła. Jest posłuszeństwem aktywnym, które łączy się w dynamice posłuszeństwa Chrystusowi, który jest posłusznym sługą aż do śmierci na krzyżu (Flp 2,7-8).

Przełożony, który wydaje polecenie ma obowiązek w duchu modlitwy, rozważa i konsultacji z innymi poszukiwać tego, czego Bóg naprawdę chce. Jeśli przełożony nie pyta się i nie szuka woli Boga, stawia się w miejsce Boga. Władza i posłuszeństwo są zawarte w Jezusie Chrystusie [Sitarz 2014, 99]. Jezus Chrystus jest najdoskonalszym ucieleśnieniem posłuszeństwa. Jest to posłuszeństwo kanoniczne, które jest ograniczone prawem powszechnym i partykularnym. Posłuszeństwo kanoniczne nie obejmuje jednak intymnego życia duchownego (kan. 220).

2.1. Ustawodawstwo przed Soborem Trydenckim

We wczesnych wiekach Kościoła prezbiterzy nie mieli jasno określonych kanonicznych zasad posłuszeństwa. Św. Klemens Rzymski twierdził, że życiu wspólnotowemu powinno towarzyszyć posłuszeństwo wobec Boga, a nie pycha i zazdrość. Jedności wśród duchownych powinna towarzyszyć pokora, spokój i zgoda, zgodnie ze wzorcami biblijnymi, według przykładu Chrystusa, porządku kosmosu, społeczeństwa i ludzkiego ciała. Prezbiterzy powinni wykonywać swoją

⁴ Paulus PP. VI, Litterae encyclicae ad Episcopos, ad Sacerdotes et Christifideles totius Catholici Orbis: de sacerdotali caelibatu *Sacerdotalis caelibatus* (24.06.1967), AAS 59 (1967), s. 657-97, nr 93.

posługę wiernie i z całą szczerością. Św. Klemens przypominał kapłanom przykład Apostołów, którzy głosili Dobrą Nowinę Jezusa Chrystusa. Misja Apostołów pochodzi od Jezusa Chrystusa. Dlatego też harmonię w kościelnej wspólnoty można osiągnąć poprzez okazywanie posłuszeństwa biskupowi⁵.

Ojcowie synodalni podczas Synodu w Arles (314) podjęli tematykę dyscypliny duchownych, którzy celowo opuścili swoje parafie. Takich kapłanów należało usunąć z urzędu⁶. Na Soborze Nicejskim (325) stwierdzono, że duchowni, którzy idąc za własnym interesem, nie posiadając bojaźni Bożej przed oczami, odeszli ze swojej parafii i nie chcą tam wrócić, mieli być wykluczeni ze wspólnoty. Jeśli biskup przyjąłby takiego kapłana bez uprzedniej zgody pierwotnego biskupa, a następnie przeznaczyłby go do służby liturgicznej lub go wyświęcił na biskupa, święcenia byłyby nieważne⁷. Ojcowie Soboru w Antiochii (341) uchwalili, że żaden prezbiter, diakon lub inny duchowny, który opuścił swoją parafię i przebywał w innej, a jednocześnie odmawiał posłuszeństwa wobec swojego biskupa, nie mógł sprawować celebracji liturgicznych i nie miał możliwości powrotu. Jeżeli inny biskup przyjąłby nieposłusznym duchownym bez skruchy, miał być upomniany przez Sobór, ponieważ zostałyby naruszone prawo kościelne⁸.

Sobór Chalcedoński (451) jasno określił jurysdykcję biskupa. Biskup powinien mieć nadzór nad miejscem, w którym duchowny służył ubogim oraz w klasztorach. Ojcowie Soboru wymagali posłuszeństwa miejscowemu biskupowi. Jeśli duchowny okazał swemu biskupowi nieposłuszeństwo, powinien zostać ukarany. Jeśli nieposłuszeństwo biskupowi miejsca okazał mnich lub osoba świecka, powinien być wykluczony ze wspólnoty⁹.

⁵ S. Clementis Episcopi Romani, *Epistola ad Corinthios I. Caput LIX*, w: *Patrologiae Cursus Completus Series Graeca. S. Clementis I, Pontificis Romani, Opera omnia, cum genuina, tum dubia et aliena, quae graece in proprio idiomate, vel, deperdito textu graeco, syriace et latine translata tantum exstant et eius nomine circumferuntur*, vol. 1, ed. J.P. Migne, Excudebatur et venit apud J.-P. Migne editorem, in via dicta d'Amboise, prope portam Lutetiae parisiorum vulgo d'Enfer nominata, Parisiis 1857, s. 201-327 [Drobner 2012, 73].

⁶ Concilium Arelatense I, II/A. *Canones ad Silvestrum (Incipit synodus Arelatensis)*, w: *Dokumenty synodów od 50 do 381 roku*, układ i oprac. A. Baron, H. Pietras, Wydawnictwo WAM. Księża Jezuici, Kraków 2006, s. 73*, kan. 21.

⁷ Concilium Nicaenum I, *Canones*, w: *Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski. T. I. Nicea I, Konstantynopol I, Efez, Chalcedon, Konstantynopol II, Konstantynopol III, Nicea II*, układ i oprac. A. Baron, H. Pietras, Wydawnictwo WAM. Księża Jezuici, Kraków 2003, s. 40-41, kan. XVI.

⁸ Synodus Antiochena, II/B. *Canones*, w: *Dokumenty synodów od 50 do 381 roku*, s. 136, kan. 3.

⁹ Concilium Chalcedonense, *Canones*, w: *Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski. T. I*, s. 233, kan. VIII.

Tematyka Synodu w Moguncji (813) odnosiła się m.in. do podstawy kanonicznego posłuszeństwa duchownych swemu biskupowi. Biskup zażądał ścisłego posłuszeństwa od tych, którzy mieli otrzymać urząd. Kandydat do święceń lub kandydat na urząd kościelny mógł odmówić posłuszeństwa.

Gracjan podkreślał znaczenie posłuszeństwa wobec przełożonych (c. 3. D. XXIII). Powtórzył ustalenia Soboru z Moguncji (813) i XI Soboru w Toledo (675). Prezbiterzy i klerycy, a także wszyscy, którzy nie byli posłuszni biskupowi, mieli zostać wyłączeni ze wspólnoty kościelnej i nie mieli wstępu do kościoła (c. 11. C. XI, q. 3).

Papież Grzegorz IX podkreślał, że wszyscy powinni słuchać biskupa, a św. Piotr będzie im błogosławił (Lib. I, tit. XXXIII, c. 4). Nawet, jeśli dana osoba ma wątpliwości, należało słuchać swojego przełożonego. Jednakże, jeśli rozkaz naruszał porządek prawa Bożego, posłuszeństwo nie obowiązywało, ale osoba miała się kierować przykładem św. Piotra, zgodnie z którym bardziej trzeba słuchać Boga niż ludzi (Dz 5,29).

2.2. Ustawodawstwo po Soborze Trydenckim

Papież Paweł III (1534-1549) zwołał sobór w Trydencie w celu zaprowadzenia porządku w Kościele. Dla utrzymania dyscypliny nie było mowy o jakichkolwiek wyjątkach, dlatego biskup powinien karać przestępstwa i wykroczenia, ale także zachęcać do podejmowania działań naprawczych¹⁰. Jeżeli przestępstwo popełnił zakonnik poza klasztorem, biskup powinien był poprosić o ukaranie jego przełożonego zakonnego. Jeżeli przełożony nie interweniował, mógł zostać usunięty z urzędu, wówczas sam biskup mógł ukarać złoczyńców¹¹.

Papież Leon XIII nauczał, że urzędy sprawowane przez tych, którzy mają święcenia, nie będą święte i przydatne, jeśli nie będą wykonywane pod kierownictwem i zwierzchnictwem biskupa. Dyscyplina duchownych wymaga jedności pomiędzy różnymi częściami, które tworzą całość. Obowiązuje szacunek i posłuszeństwo podwładnych wobec przełożonych. Tego posłuszeństwa muszą uczyć się już kandydaci do kapłaństwa w seminarium¹².

¹⁰ Concilium Tridentinum, *II. Decretum de reformatione*, w: *Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst łaciński i polski. T. IV (1511-1870). Lateran V, Trydent, Watykan I*, układ i oprac. A. Baron, H. Pietras, Wydawnictwo WAM. Księża Jezuita, Kraków 2005, s. 518-19, kan. IV.

¹¹ Tenże, *III. Decretum de regularibus et monialibus*, s. 784-808.

¹² Leo PP. XIII, *Epistola encyclica ad venerabiles Fratres Archiepiscopos et Episcopos universos in regione Hispana Cum Multa* (8.12.1882), ASS 15 (1882), s. 241-46.

Papież Pius X podkreślał, że w duchu kapłaństwa obowiązki własne i związane z kapłaństwem miałyby być połączone¹³. Jednym z nich jest kanoniczne posłuszeństwo duchownego wobec swojego biskupa [Sheehan 1954, 1-49].

Ustawodawca w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r.¹⁴ stanowił, że obowiązkiem złożenia przysięgi posłuszeństwa byli związani kardynałowie wobec papieża w trakcie kreacji (kan. 234 i 2397), natomiast biskupi przy otrzymaniu święceń (kan. 332 § 2). Kapłani w obrzędach święceń ślubowali posłuszeństwo swojemu ordynariuszowi, ale nie składali przysięgi. To nie był ślub posłuszeństwa, który był cnotą (*ex virtute religionis*), ale zobowiązanie wierności (*ex fidelitate*). Dlatego też kapłan diecezjalny był posłuszny w wykonywaniu tych przepisów, które były zgodne z kompetencjami ordynariusza (posłuszeństwo kanoniczne) [Bączkiewicz, Baron i Stawinoga 1957, 317-18].

3. GENEZA KAN. 273 KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU

W schemacie *Lex Ecclesiae Fundamentalis* ogólnie zawarty jest obowiązek posłuszeństwa wiernych, który powinni zachować wszyscy wierzący (kan. 13 § 1)¹⁵. Ustawodawca stanowi o obowiązku posłuszeństwa wszystkich wierzących, zarówno duchownych, jak i świeckich. Traktuje także o posłuszeństwie zakonników i ślubie cnoty posłuszeństwa. Osoby, które otrzymały święcenia jednocześnie z Chrystusem i stają się współpracownikami tych, którzy otrzymali święcenia biskupie (kan. 48 § 1).

Obowiązek posłuszeństwa zawarty był również w *Schemacie* z 1977 r.¹⁶ (kan. 132), w *Schemacie* z 1980 r.¹⁷ (kan. 247) oraz w *Schemacie* z 1982 r.¹⁸ (kan. 276).

¹³ Pius PP. X, Exhortatio ad clerum catholicum. SS. D. N. Pii div. prov. Papae X in quinquagesimo natali sacerdotii sui *Haerent animo* (4.08.1908), ASS 41 (1908), s. 555-77.

¹⁴ *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus* (27.05.1917), AAS 9 (1917), pars II, s. 1-593.

¹⁵ *Schema Legis Ecclesiae Fundamentalibus cum Relatione* (24.05.1969), w: Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Schema Legis Ecclesiae Fundamentalibus cum Relatione*, sub secreto, Typis Polyglottis Vaticanis [b.m.w.] 1969, s. 5-53; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 867-95.

¹⁶ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Schema Canonum Libri II De Populo Dei*, reservatum, Typis Polyglottis Vaticanis [b.m.w.] 1977.

¹⁷ *Taż*, *Schema Codicis Iuris Canonici iuxta animadversiones S.R.E. Cardinalium, Episcoporum Conferentiarum, Dicasteriorum Curiae Romanae, Universitatum Facultatumque ecclesiasticarum necnon Superiorum Institutum vitae consecratae recognitum*, Patribus Commissionis reservatum (29.06.1980), Libreria Editrice Vaticana [b.m.w.] 1980.

4. POSŁUSZEŃSTWO KANONICZNE WEDŁUG KAN. 273 KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU

Obowiązek kanonicznego posłuszeństwa duchownego rozpoczyna się z przyjęciem święceń diakonatu i inkardynacją (kan. 266 § 1). Rozdział III Księgi II KPK/83 dotyczy obowiązków i praw duchownych (kan. 273-289) i jego treść została zaczerpnięta z dekretu *Presbyterorum ordinis*¹⁹. Prawa i obowiązki duchownych mają swoją podstawę w święceniach i misji kanonicznej (PO 7).

4.1. Autorytet władzy

Biskupi są następcami Apostołów. Sukcesja apostołowska jest ustanowiona przez Boga (kan. 375 § 1)²⁰. Ich zadaniem jest powierzony im lud uczyć, uświęcać i nim kierować. Wszyscy biskupi mają na podstawie konsekracji biskupiej jednakową władzę. Otrzymali pełnię sakramentu kapłaństwa i pełnię świętej służby. Biskupi w wyjątkowy i widoczny sposób zajmują miejsce samego Chrystusa, nauczyciela, arcykapłana, pasterza i działają w jego imieniu (LG 21).

Ten, kto otrzymał w Kościele urząd, w którym jest złączona służba z władzą, powinien być gotowy służyć z zachowaniem dyscypliny kościelnej. Dotyczy to zarówno duchownych, jak i świeckich, którym na stałe lub czasowo można powierzać specjalną służbę w Kościele (kan. 231 § 1).

4.2. Pojęcie ordynariusza

Pod pojęciem ordynariusza rozumie się w prawie Biskupa Rzymu jako ordynariusza całego Kościoła, natomiast dla Kościoła partykularnego ordynariu-

¹⁸ Taż, *Codex Iuris Canonici. Schema novissimum post consultationem S.R.E. Cardinalium, Episcoporum Conferentiarum, Dicasteriorum Curiae Romanae, Universitatum Facultatumque ecclesiasticarum necnon Superiorum Institutorum vitae consecratae recognitum, iuxta placita Patrum Commissionis deinde emendatum atque Summo Pontifici praesentatum* (25.03.1982), Typis Polyglottis Vaticanis, E Civitate Vaticana 1982.

¹⁹ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Decretum de presbyterorum ministerio et vita *Presbyterorum ordinis* (7.12.1965), AAS 58 (1966), s. 991-1024; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekry, deklaracje*, tekst polski, nowe tłumaczenie, Pallottinum, Poznań 2002, s. 478-508 [dalej cyt.: PO].

²⁰ Tenże, *Constitutio dogmatica de Ecclesia Lumen gentium* (21.11.1964), AAS 57 (1965), s. 5-75; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekry, deklaracje*, s. 104-63 [dalej cyt.: LG], nr 20.

szem jest biskup diecezjalny, a także prałat i opat terytorialny, wikariusz i prefekt apostolski, administrator apostolski (kan. 368 i 381 § 2), oraz zwierzchnicy stojący na czele Kościołów partykularnych pozakodeksowych. W sytuacji *sede impedita* i *sede vacante* wybierany jest administrator diecezji albo ten, kto tymczasowo kieruje diecezją (kan. 413, 419 i 421). Ponadto ustawodawca kodeksowy stanowi o wikariuszu generalnym i wikariuszu biskupim, wyposażonych w zwyczajną władzę wykonawczą (kan. 134 § 1).

Ordynariuszem miejsca jest ten, który jest wyposażony w kompetencje odnoszące się do konkretnego terytorium (kan. 134 § 2). To, co ustawodawca wyraźnie określa jako jurysdykcję biskupa diecezjalnego w zakresie władzy wykonawczej (*potestas executiva*), należy jedynie do biskupa diecezjalnego i z nim zrównanych (kan. 134 § 3). Wikariusz generalny i wikariusz biskupi nie mają władzy, jeżeli nie otrzymają delegacji. Delegacja ta może być udzielona ogólnie lub w indywidualnych przypadkach.

4.3. Władza Biskupa Rzymu

Biskup Rzymu jest widzialnym źródłem i fundamentem jedności i wiary (LG 18). Jezus Chrystus ustanowił św. Piotra Apostoła na czele wspólnoty apostoelskiej (Mt 16,18-19). Ten wybór Piotra przechodzi na Jego następcę. Dlatego Biskup Rzymu jest Głową Kolegium Biskupów, przedstawicielem Chrystusa i Pasterzem całego Kościoła. Urząd Biskupa Rzymu jest najwyższą władzą w Kościele, dlatego posiada władzę zwyczajną – *potestas ordinaria* (kan. 131), najwyższą – *potestas suprema* (kan. 333 i 332 § 1), pełną – *potestas plena*, bezpośrednią – *potestas immediata* i powszechną – *potestas universale* w całym Kościele, którą może swobodnie wykonywać od chwili przyjęcia wyboru. Jest to przepis prawa Bożego (kan. 331 i 332 § 1). Władza ustawodawcza (*potestas legislativa*) Biskupa Rzymu jest ograniczona tylko przez prawo Boże, naturalne lub pozytywne.

4.4. Władza biskupa diecezjalnego

Biskupowi diecezjalnemu powierzono opiekę nad porcją Ludu Bożego. Jego zadaniem jest dbać o wiernych, uczyć wierzących i rządzić Kościołem Bożym, aby wierni wzrastali w jedności (1P 5,2; 1Kor 4,14-15; Dz 20,28)²¹. Biskup jest

²¹ Tenże, Decretum de pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia Christus Dominus (28.10.1965), AAS 58 (1966), s. 673-96; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, s. 236-58, nr 11.

reprezentantem Kościoła partykularnego. Do niego należą uprawnienia niezbędne do wykonywania posługi duszpasterskiej, którą otrzymał poprzez sakrę biskupią (LG 28; kan. 381 § 1). Biskup za pomocą świętych uprawnień sprawuje ją osobiście w imię Jezusa Chrystusa. Biskupowi diecezjalnemu w jego diecezji dla wykonywania zadań duszpasterskich przysługuje władza zwyczajna – *potestas ordinaria*, własna – *potestas propria* i bezpośrednia – *potestas immediata* (kan. 381 § 1). W związku z tym biskup ma władzę ustawodawczą (*potestas legislativa*) względem własnych diecezjan w zakresie orzekania i kierowania wszystkim, co odnosi się do sprawowania kultu i apostołstwa (LG 24; kan. 131 § 1)²².

4.5. Władza wikariusza generalnego i wikariusza biskupiego

Wikariusz generalny i wikariusz biskupi posiadają władzę wykonawczą – *potestas executiva*, która należy do biskupa diecezjalnego, z wyjątkiem spraw, które biskup zarezerwuje dla siebie, albo do których prawo wymaga specjalnego zlecenia biskupa diecezjalnego (kan. 479 § 1). Władza wikariuszy jest władzą zastępczą – *vicaria*, ponieważ nie jest sprawowana przez biskupa miejsca, ale jest wykonywana w jego imieniu (kan. 131 § 2). Wikariuszom jest powierzona władza administracyjna – *potestas administratoria* i władza wykonawcza – *potestas executiva*. Wikariusz generalny i wikariusz biskupi nie posiadają władzy ustawodawczej – *potestas legislativa* [Chiappetta 2011, 584-85].

Wikariuszowi biskupiemu przysługuje taka sama władza, jak wikariuszowi generalnemu, lecz ogranicza się do jakiegoś terytorium, szczególnych przypadków lub obrządków religijnych albo do określonej społeczności, dla której został powołany (kan. 479 § 2).

4.6. Stosunek osoby duchownej do przełożonych

Między obowiązkami i prawami duchownych zachodzi ścisły związek, który ma tę samą podstawę. Pierwszym obowiązkiem jest szacunek i posłuszeństwo Biskupowi Rzymu i własnemu ordynariuszowi. Ma on zasadnicze znaczenie zarówno dla duchownych, jak i całego Kościoła.

Obowiązek szacunku i posłuszeństwa duchownych wywodzi się z tej samej podstawy, jaką jest godność kapłaństwa, jego sakramentalność i służba apostołska, Chrystusa, najwyższego i wiecznego kapłana (LG 28). Obowiązek szacunku i po-

²² Congregatio pro Episcopis, *Direttorio Apostolorum Successores per il ministero pastorale dei vescovi* (22.02.2004), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2004; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, s. 517-711, nr 159-160.

słuszeństwa rozpoczyna się w momencie inkardynacji (kan. 265). Widzialnym znakiem jest ceremonia hołdu i posłuszeństwa w obrzędzie święceń.

4.7. Zakres posłuszeństwa

Od duchownego wymagane jest posłuszeństwo kanoniczne, regulowane przepisami prawa powszechnego i partykularnego (kan. 754). Posłuszeństwo duchownych jest ograniczone takimi przepisami, które powinny być wykonane przy sprawowaniu powierzonego im urzędu²³. Dlatego też należy wyróżnić:

1) Posłuszeństwo hierarchiczne: Biskup Rzymu i biskup diecezjalny mają władzę pełną, własną i bezpośrednią, które są wymagane do sprawowania posługi duszpasterskiej (kan. 381 § 1). Hierarchiczne podporządkowanie ma podstawę w sakramencie święceń. Ustawodawca kościelny ma chronić nienaruszone przekazywanie Ewangelii. Będąc posłuszny kompetentnej władzy kościelnej, duchowny przyczyni się również do zwiększenia wzajemnej miłości i jedności w kapłańskiej wspólnoty²⁴. Ślub posłuszeństwa jest wymagany w obrzędzie święceń [Skonieczny 2012, 55-56];

2) Posłuszeństwo wobec Magisterium Kościoła: duchowny jest zobowiązany zaakceptować Magisterium w sprawach wiary i moralności (kan. 833)²⁵. Naruszenie tego posłuszeństwa należy uznać za poważne przestępstwo, które może budzić wśród wiernych skandal;

3) Posłuszeństwo wobec przyjęcia określonego zadania: duchowni przyjmują i realizują zobowiązania. Częściowe spełnienie obowiązków rozbija jedność Kościoła, wprowadza w błąd świeckich oraz opinię publiczną²⁶;

4) Posłuszeństwo przepisom liturgicznym: kapłaństwo Chrystusa odbywa się w liturgii, źródle i szczycie, z którego czerpie całą swoją moc²⁷. Duchowny ma mieć świadomość, że jest sługą, który musi słuchać Kościoła. Przepisy dotyczące liturgii ustanawia Stolica Apostolska (kan. 838 § 1);

²³ Szerzej zob. Pontificium Consilium de Legum Textibus, *Elementi per configurare l'ambito di responsabilità canonica del Vescovo diocesano nei riguardi dei presbiteri incardinati nella propria diocesi e che esercitano nella medesima il loro ministero*, „Communicationes” 36 (2004), s. 33-38.

²⁴ Congregazione per il Clero, *Direttorio per il ministero e la vita dei presbiteri*. Nuova edizione, Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana 2013 [dalej cyt.: *Direttorio*], nr 57.

²⁵ Congregatio pro Doctrina Fidei, *Professio fidei et iusiurandum fidelitatis in suscipiendo officio nomine Ecclesiae exercendo una cum nota doctrinali adnexa* (29.06.1998), AAS 90 (1998), s. 542-51.

²⁶ Ioannes Paulus PP. II, *Constitutio apostolica Sacrae disciplinae leges* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. XIII.

²⁷ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Constitutio de Sacra Liturgia Sacrosanctum Concilium* (4.12.1963), AAS 56 (1964), 97-138; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, s. 48-78, nr 7, 10.

5) Posłuszeństwo programowi duszpasterskiemu: duchowny jest zobowiązany do współpracy w ramach programu duszpasterskiego, który określa biskup we współpracy z radą kapłańską. Ustalenie zgodności i jedności z biskupem wskazuje na dojrzałość duszpasterską (Direttorio 60);

6) Posłuszeństwo noszenia stroju duchownego: duchowny powinien być rozpoznawalny. Noszenie przepisanej prawem stroju sugeruje pozostałym, że jest to osoba, która ma tożsamość zakotwiczoną w Bogu i Kościele²⁸. Strój kapłański przypomina, że kapłani są zawsze i wszędzie duchownymi, wyświęconymi po to, aby służyć, uczyć, prowadzić i uświęcać dusze przez sakramenty i głoszenie Słowa Bożego. Noszenie stroju kapłańskiego pomaga w zachowaniu ubóstwa i czystości (Direttorio 61).

Doskonałe posłuszeństwo jest spełnieniem zamiarów, które miał przełożony. W pełnym posłuszeństwie wobec władzy duchowny słucha przełożonego nie jako osoby, ale jako tego, którego Bóg powołał do służby, aby był jego zastępcą w konkretnych sytuacjach [Sitarz 2014, 104-105].

4.8. Kanoniczna kara za nieposłuszeństwo

Ustawodawca kościelny w kan. 1373 stanowi: „Kto publicznie wzbudza niechęć lub nienawiść podwładnych względem Stolicy Apostolskiej lub ordynariusza z powodu jakiegoś aktu władzy lub posługi kościelnej albo prowokuje podwładnych do nieposłuszeństwa wobec nich, winien być ukarany interdyktem lub innymi sprawiedliwymi karami”. Trwałe nieposłuszeństwo może prowadzić do wydalenia ze stanu duchownego (kan. 696 § 1, 696 § 1 i 1371, 2°)²⁹.

WNIOSKI

Każdy człowiek jest zobowiązany do posłuszeństwa Bogu i swojemu sumieniu. Posłuszeństwo jest cnotą, która rodzi się z wiary w Boga. Fakt, że wierzący podporządkuje się swoim przełożonym ma podstawę w przekonaniu, że Bóg kontroluje bieg historii. Wierzący ma stale przed oczyma wzór posłuszeństwa, którym jest Jezus Chrystus w swojej relacji z Bogiem Ojcem.

Celem posłuszeństwa, które jest wiążące dla wszystkich wierzących w Chrystusa, jest utrzymanie jedności w Kościele. Szczególnie dotyczy osób, które

²⁸ Paulus PP. VI, Allocutio Habita in Aede Sixtina, Romanae dioecesis curionibus et quadragessimarii temporis in Urbe oratoribus (17.02.1969), AAS 61 (1969), s. 187-94.

²⁹ Szerzej zob. Sitarz 2014, 107.

sprawują urząd kościelny. Źródłem posłuszeństwa duchownych jest włączenie w kapłaństwo Jezusa Chrystusa przez święcenia kapłańskie. Biskup Rzymu i biskup diecezjalny otrzymują swoją władzę od Boga, ponieważ sam Bóg, Jezus Chrystus, zarządzanie Kościołem powierzył Apostołom i Jego następcom.

BIBLIOGRAFIA

Źródła prawa

- Catechismus Catholicae Ecclesiae, Libreria Editrice Vaticana 1997; tekst polski w: Katechizm Kościoła Katolickiego, Pallottinum, Poznań 2002.
- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: Kodeks Prawa Kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984.
- Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus (27.05.1917), AAS 9 (1917), pars II, s. 1-593.
- Concilium Arelatense I, II/A. Canones ad Silvestrum (Incipit synodus Arelatensis), w: Dokumenty synodów od 50 do 381 roku, układ i oprac. A. Baron, H. Pietras, Wydawnictwo WAM. Księża Jezuici, Kraków 2006, s. 71-74*.
- Concilium Chalcedonense, Canones, w: Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski. T. I. Nicea I, Konstantynopol I, Efez, Chalcedon, Konstantynopol II, Konstantynopol III, Nicea II, układ i oprac. A. Baron, H. Pietras, Wydawnictwo WAM. Księża Jezuici, Kraków 2003, s. 224-57.
- Concilium Nicaenum I, Canones, w: Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski. T. I. Nicea I, Konstantynopol I, Efez, Chalcedon, Konstantynopol II, Konstantynopol III, Nicea II, układ i oprac. A. Baron, H. Pietras, Wydawnictwo WAM. Księża Jezuici, Kraków 2003, s. 26-47.
- Concilium Tridentinum, II. Decretum de reformatione, w: Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst łaciński i polski. T. IV (1511-1870). Lateran V, Trydent, Watykan I, układ i oprac. A. Baron, H. Pietras, Wydawnictwo WAM. Księża Jezuici, Kraków 2005, s. 512-27.
- Concilium Tridentinum, III. Decretum de regularibus et monialibus, w: Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst łaciński i polski. T. IV (1511-1870). Lateran V, Trydent, Watykan I, układ i oprac. A. Baron, H. Pietras, Wydawnictwo WAM. Księża Jezuici, Kraków 2005, s. 784-808.
- Congregatio pro Doctrina Fidei, Professio fidei et iusiurandum fidelitatis in suscipiendo officio nomine Ecclesiae exercendo una cum nota doctrinali adnexa (29.06.1998), AAS 90 (1998), s. 542-51.
- Congregatio pro Episcopis, Directorio Apostolorum Successores per il ministero pastorale dei vescovi (22.02.2004), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2004; tekst polski w: Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 517-711.

- Congregazione per il Clero, Direttorio per il ministero e la vita dei presbiteri. Nuova edizione, Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana 2013.
- Ioannes Paulus PP. II, Constitutio apostolica Sacrae disciplinae leges (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. VII-XIV.
- Leo PP. XIII, Epistola encyclica ad venerabiles Fratres Archiepiscopos et Episcopos universos in regione Hispana Cum Multa (8.12.1882), ASS 15 (1882), s. 241-46.
- Paulus PP. VI, Allocutio Habita in Aede Sixtina, Romanae dioecesis curionibus et quadragesimarii temporis in Urbe oratoribus (17.02.1969), AAS 61 (1969), s. 187-94.
- Paulus PP. VI, Litterae encyclicae ad Episcopos, ad Sacerdotes et Christifideles totius Catholici Orbis: de sacerdotali caelibatu Sacerdotalis caelibatus (24.06.1967), AAS 59 (1967), s. 657-97.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych, Pallottinum, Poznań 2008.
- Pius PP. X, Exhortatio ad clerum catholicum. SS. D. N. Pii div. prov. Papae X in quinquagesimo natali sacerdotii sui Haerent animo (4.08.1908), ASS 41 (1908), s. 555-77.
- Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, Codex Iuris Canonici. Schema novissimum post consultationem S.R.E. Cardinalium, Episcoporum Conferentiarum, Dicasteriorum Curiae Romanae, Universitatum Facultatumque ecclesiasticarum necnon Superiorum Institutum vitae consecratae recognitum, iuxta placita Patrum Commissionis deinde emendatum atque Summo Pontifici praesentatum (25.03.1982), Typis Polyglottis Vaticanis, E Civitate Vaticana 1982.
- Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, Schema Canonum Libri II De Populo Dei, reservatum, Typis Polyglottis Vaticanis [b.m.w.] 1977.
- Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, Schema Codicis Iuris Canonici iuxta animadversiones S.R.E. Cardinalium, Episcoporum Conferentiarum, Dicasteriorum Curiae Romanae, Universitatum Facultatumque ecclesiasticarum necnon Superiorum Institutum vitae consecratae recognitum, Patribus Commissionis reservatum (29.06.1980), Libreria Editrice Vaticana [b.m.w.] 1980.
- Pontificium Consilium de Legum Textibus, Elementi per configurare l'ambito di responsabilità canonica del Vescovo diocesano nei riguardi dei presbiteri incardinati nella propria diocesi e che esercitano nella medesima il loro ministero, „Communicationes” 36 (2004), s. 33-38.
- S. Clementis Episcopi Romani, Epistola ad Corinthios I. Caput LIX, w: Patrologiae Cursus Completus Series Graeca. S. Clementis I, Pontificis Romani, Opera omnia, cum genuina, tum dubia et aliena, quae graece in proprio idiomate, vel, deperdito textu graeco, syriace et latine translata tantum exstant et ejus nomine circumferuntur, vol. 1, ed. J.P. Migne, Excudebatur et venit apud J.-P. Migne editorem, in via dicta d'Amboise, prope portam Lutetiae parisiensium vulgo d'Enfer nominatam, Parisiis 1857, s. 201-327.
- Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Constitutio de Sacra Liturgia Sacrosanctum Concilium (4.12.1963), AAS 56 (1964), 97-138; tekst polski w: Sobór Watykański II, Konstytucje, dekryty, deklaracje, tekst polski, nowe tłumaczenie, Pallottinum, Poznań 2002, s. 48-78.

- Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Constitutio dogmatica de Ecclesia Lumen gentium (21.11.1964), AAS 57 (1965), s. 5-75; tekst polski w: Sobór Watykański II, Konstytucje, dekryty, deklaracje, tekst polski, nowe tłumaczenie, Pallottinum, Poznań 2002, s. 104-63.
- Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Decretum de pastorali Episcoporum munere in Ecclesia Christus Dominus (28.10.1965), AAS 58 (1966), s. 673-96; tekst polski w: Sobór Watykański II, Konstytucje, dekryty, deklaracje, tekst polski, nowe tłumaczenie, Pallottinum, Poznań 2002, s. 236-58.
- Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Decretum de presbyterorum ministerio et vita Presbyterorum ordinis (7.12.1965), AAS 58 (1966), s. 991-1024; tekst polski w: Sobór Watykański II, Konstytucje, dekryty, deklaracje, tekst polski, nowe tłumaczenie, Pallottinum, Poznań 2002, s. 478-508.
- Schema Legis Ecclesiae Fundamentalibus cum Relatione (24.05.1969), w: Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, Schema Legis Ecclesiae Fundamentalibus cum Relatione, sub secreto, Typis Polyglottis Vaticanis [b.m.w.] 1969, s. 5-53; tekst polski w: Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 867-95.
- Synodus Antiochena, II/B. Canones, w: Dokumenty synodów od 50 do 381 roku, układ i oprac. A. Baron, H. Pietras, Wydawnictwo WAM. Księży Jezuitów, Kraków 2006, s. 134-42*.

Literatura

- Bączkiewicz, Franciszek, Józef Baron, i Władysław Stawinoga. 1957. *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*. T. 1. Wyd. 3. Opole: Wydawnictwo Diecezjalne św. Krzyża w Opolu.
- Chiappetta, Luigi. 2011. *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*. Vol. 1. Ed. 3. Bologna: Edizione Dehoniane Bologna.
- Drobner, Hubertus. 2012. *Patrologie. Úvod do studia starokřesťanské literatury*. Praha: Oikoymenth.
- Sitarz, Mirosław. 2004. „Posłuszeństwo.” W *Słownik Prawa Kanonicznego*, 132. Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax.
- Sitarz, Mirosław. 2014. „Obowiązek wiernych do zachowania posłuszeństwa Biskupowi Rzymu i biskupom będącym w łączności z nim.” W *Przynależność do Kościoła a uczestnictwo wiernych w życiu publicznym*, red. Józef Krukowski, Mirosław Sitarz, i Bartłomiej Pieron, 91-109. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Sheehan, Joseph George. 1954. *The Obligation of Respect and Obedience of Clerics to Their Ordinary (canon 127). A Historical Synopsis and a Canonical Commentary*. Washington: Catholic University of America Press.
- Skonieczny, Piotr. 2012. „Posłuszeństwo. III. W prawie kanonicznym.” W *Encyklopedia Katolicka*, t. 16, red. Edward Gigilewicz, 55-56. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.

- Theobald, Michael. 2006. "Gehorsam." In *Lexikon für Theologie und Kirche*, ed. Walter Kasper, vol. 4, ed. 3, 358-59. Freiburg-Basel-Wien: Herder.
- Walde, Alois, and Johann Baptist Hofmann, ed. 1954. *Lateinisches Etymologisches Wörterbuch. Zweiter Band M-Z*. Ed. 3. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.

**Posłuszeństwo ordynariuszowi
według kanonu 273 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku**

S t r e s z c z e n i e

Przysięga posłuszeństwa składana podczas święceń kapłańskich. Odwzorowanie istoty posłuszeństwa duchownych znajduje się w Jezusie Chrystusie, najwyższym Kapłanie i Pasterzu. Duchowni poprzez sakrament kapłaństwa uczestniczą w Chrystusowym kapłaństwie.

Z ustanowienia Bożego Kościół jest hierarchicznie uporządkowany. Dlatego duchowny powinien okazywać szacunek i posłuszeństwo papieżowi oraz swojemu ordynariuszowi, którzy reprezentują urząd apostołski, poprzez apostołskie posłuszeństwo.

Słowa kluczowe: posłuszeństwo; Kościół; Biskup Rzymu; biskup diecezjalny

**The Obedience to the Ordinary According
to Canon 273 of the 1983 Code of Canon Law**

S u m m a r y

The promise of obedience becomes the real promise in an act of ordination. The core of the priest obedience is in the example of Jesus Christ, the highest Pastor and the Priest through whom they are part of Christ's priesthood.

Church is a hierarchical order from God's provision of it, therefore priest is required to show respect and obedience to the pope and superiors who are members of apostolic fellowship.

Key word: obedience; Church; Roman Pontiff; diocesan bishop

Information about Author: REV. ŠTEFAN BRINDA, J.C.L. – Ph.D. student, Department of Public and Constitutional Church Law, Institute of Canon Law, Faculty of Law, Canon Law and Administration at the John Paul II Catholic University of Lublin; al. Raławickie 14, 20-950 Lublin, Poland; e-mail: stefan.brinda@gmail.com